

Ե Ս Տ Ղ Ի Կ

Ե Ր Ե Ի Ե Լ Ե Ե Ն

Օ Ի Ս Դ Ի Ք

ԲԵՐՈՅԵԿԸՆ, ԲԵՆԵՍԻՐԵԿԸՆ,

ՏՆՏԵՍԱԿԸՆ ԵՒ ԲԵԼԵԿԸՆ

Ա ՏԵԼԻՒ ԹԻՒ Ի Զ

1855

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1

Ե.Ր.ԳԵՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբերի երրորդ օրը՝ Եկեմի գործերի գործակա
նիքն ուսումնող մանկունքը՝ Սրբազան Պատրիարք հօր
և քանի մը ուսուցիչներու՝ տնօրէնաց առջեւ քննու
թիւն տարաւ, ըստ ամենայնի պարզութեամբ Երբ և
մեծամեծ գովաթիւնն արժանի եղեր էն ու Ուսումն
դաց քաջ քաջ պատասխանատուութիւնը և արժա
նայարդ գաստուտուց գովի արգելանքը ապացոյց
քննութիւնն մէջ հարցուած յետագոյ մէջ հա
տուածք հոս կը հրատարակենք, որն որ Աստուա
ծարանական խնդիր մըն է:

ԴԱՍԱՏՈՒՆ ՀԱՐՑԱՆԻ. — Երտուածու
բան Դաւիթ մարգարէն մարդուս
անարդու թիւնը իմացնելու համար՝
«Ես տապի ի դարմանալ իմում թէ
ամենայն մարդ սուտ է. » և թէ
«Մարդ նանկը նմանեցաւ » կ'ըսէ.
անոր սրգին Սողոմոն՝ իր հօրը բառին
ներհանկ, «Ինչո՞ւ մեծ է մարդ » կ'ը

սէ. մարդուս մեծութիւնը ուսկից է,
որ այդքան մեծամեծ արարածներ
կան, թէ ծովային թէ ցամաքային
թէ գգայուն թէ անդգոյ, որոնց քո
վը խիստ փոքր է մարդս:

ՈՄՐ. ՅԱԼԿԵՐՏԱՏ ՊԱՏԱՍԻԱՆԻ. — Դա
ւիթ մարգարէն «Ես տապի » ըսե
լով, ուրիշ բան մըն ալ կ'ըսէ. «Ես
տապի թէ տուտածք իցէք կամ ու
ղիք բարձրելոյն ամենեքեան. » առջի
խօսքը մարդուս փոփոխումսութիւնն
համար է. բայց երկրորդին խիստ
յարմար է Սողոմոնին ըսածը:

ԴԱՍԱՏՈՒՆ ԿԵԿԵ ԱՍԵԼՈՎ. — Ենանկ է
նէ մարդուս մեծութիւնը ուսկից է,
նոցն ՊԱՏ. — Երբ մեծութիւնը

քանակութեան վրայ չէ . պատուական է (միւթէպէր տիր) ըսել է . և սուտ չէ ըսածը . որովհետեւ այն մարդը իմաստուն էր :

Սէծ է մարդ . վասն զի 'ի պատկեր լստուծոյ ստեղծաւ մարդը, լստուածային շունչ առնելով :

« Լրացնո՞ք մարդ ըստ պատկերի մերում . » կամ « Լնա Լգամ եղև իբրև զմի 'ի մէջ » :

« Եւ փշաց յերեսս մարդոյ, և եղև մարդն հոգի կենդանի » :

Սէծ է մարդ . վասն զի ամէն տրաւ րածները մարդու համար ստեղծեց լստուած, մարդն ալ իշխող կարգեց անոնց վրայ :

« Ետու հրաման իշխել 'ի վերայ նոցա » . « Օգամենայն ինչ հնազանդ արարեր 'ի ներքոյ որից նորա, զխաշն և զարջառ, և զամենայն ինչ » :

« Փոքր ինչ խոնարհ արարեր զնա քան զհրեշտակս, և փառօք պատուովք պատկեցեր զնա և կացուցեր զնա 'ի վերայ ամենայն ձեռակերտոց քոյ » :

ԴԱՍԱ . ՀԱՐՅ . — Չեռակերտաց . լստուած ձեռք ունի .

ՆՈՅՆ ՊԱՏ . — Լյո . ունի, և երկու ձեռք ունի . զօրութիւն և կարողութիւն . « Լչք Տեառն 'ի վերայ երկիւղածաց, և ականջք նորա 'ի վերայ աղօթից նոցա » . ձեռքն ալ ասոնց պէս իմացիր :

ԴԱՍԱ . ՀԱՐՅ . — Լչքը ինչո՞ւ տեղ իմանալը :

ՆՈՅՆ ՊԱՏ . — Եւրախանամութեան :

ԴԱՍԱ . ՀԱՐՅ . — Լկանջը :

ՆՈՅՆ ՊԱՏ . — Երկայնամութիւնը կը նշանակէ :

ՆՈՅՆ ՊԱՏ . — Սէծ է մարդ . զի վասն մեր լնան լստուած յերկիր խոնարհեցաւ :

« Թողեալ զիննսուն և զինն յանապատի, և եկն խնդրել զհորուսեալն » :

Սէծ է մարդ . քանզի վասն մեր

մարմնացաւ, և վասն մեր խաշնցաւ :

« Ոչ շատացեալ մարդ եղանիլ լստուած, այլ և մահու և խաշն համբերեալ . » և այլն :

ՄԻՒՍՆ ՊԱՏ . — Սէծ է մարդ . վասն զի հողաղանդուած բնութեանս լստուած խառնեցաւ, Որդին միածին սուրբ Կուսէն մարմին առնելով :

« Լուեալ յարեմէ նորա, և միառութեաց ընդ աստուածութեանն իւրում » :

Սէծ է մարդ . վասն զի մեր հաղանիւթ մարմինը հօր լստուծոյ հաւատարութեան ելաւ :

« Համբարձաւ յերկինս, և նըստաւ ընդ աջմէ հօր » :

ՄԻՒՍՆ ՊԱՏ . — Սէծ է մարդ . վասն զի սուրբ Հաղորդութեան միջնորդիւ տաճար լստուծոյ եղաւ մարդը :

« Որ ուտէ զմարմին իմ, նա յիս բնակեցի և ես 'ի նմա » :

Սէծ է մարդ . զի վասն մեր կրկին յաշխարհ գայ պիտի Յիսուս յարութիւն տալու :

« Դարձեալ գամ և առնում զձեզ առ իս . զի ուր եսն իցեմ, և դուք անդ իցեք » :

ՄԻՒՍՆ ՊԱՏ . — Սէծ է մարդ . քանզի յաւիտենական կենդանութեան յոյս կայ մարդուս վրայ :

« Լայց՝ որ համբերեացէ իսպառ, նա կեցցէ » :

« Կամիմ, զի ուր եսն եմ, և նոքա իցեն ընդ իս, զի տեսանիցեն զփառս իմ » :

ՄԻՒՍՆ ՊԱՏ . — Սէծ է մարդ . քանզի ուրիշ ամէն կենդանեաց աղէկութիւնները առաքինութիւն չի սեպուիր, բայց մարդուս ըրած աղէկութիւնները առաքինութիւն սեպուելով փոխարէնը վարձառութիւն ունի :

« Լզնիւ ծառայ բարի և հաւատարիմ, որովհետեւ 'ի սակաւուդ հաւատարիմ ես, 'ի վերայ բաղմաց կացուցից զքեզ, մահու յաւերախութիւն տեսաւ » :

տուճոյ լինիլ, » ըսելով :

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — Յիսուս ալ խաչին վրայէն յայտնի ըրաւ Քրիստոնեայնեբուն որդի Աստուծոյ կոչուիլը, որ Յովհաննէս աւետարանչին անունը չի տալով, « Ահա որդիք » ըսաւ :

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — Յակոբոս առաքեալն անգլուխ մարմինը Արուսաղեմէն Սպանիա ո՞վ տարաւ . հրեշտակները . Ռափայէլ հրեշտակը ազգասէր Տօբիթին զաւկին պաշտպանութեան սպասաւորութիւն չըրա՞ւ մի : Աղիսէ մարգարէին տասը հրաշագործութիւնները հիմա զուրցեցլու ժամանակ չունինք նէ, անոր ոսկորները մեռել ողջնցուց . առ ալ մոռնա՞նք մի . քանզի հոտ անոյշ եմք առաջի Աստուծոյ . առ նանկ է նէ մեծ է մարդ . վարժապետ, մեծ է մարդ . և պատուական :

ՄԻԻՍՆ ԱՍԷ. — Օ՛հ որ առնիցէ զկամս Աստուծոյ, նա է իմ եղբայր և քոյր և մայր . » ասոր ի՞նչ կ'ըսես :

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — Ամենայն հեր գլխոյ ձեր թուեալ է՝ հէ՛, փառք մարդաւորութեան իւրոյ :

ՄԻԻՍ ՈՄՆ. — (Իր մազը բռնելով) կ'ըսէ . « Սաղ մի 'ի գլխոյ ձերմէ ո՞չ կորիցէ . » օրհնեալ է Աստուած :

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — Սուրբ Արեւիկայի հայրապետնիս մարդուս ունեցած ձիրքերը աղէկ (խիւլասէ) ըրեր է, և թուումն մասանց ընելով կը շարունակէ :

« Որ արարեր զիս 'իքո պատկեր պանծալի 'ի ձեռն վեհիդ տալաւ որութեան, զտկարս օժանդակելով : Օգորգարեցեր բանիւ, փայլեցուցեր փշմամբ, մսօք ճոխացուցեր, իմաստիւք աճեցուցեր, » և այլն :

ԴԱՍԱ. ԱՍԷ. — Ամենեցունցդ ալ ըսածը շիտակ է . ապացուցական վըկայութիւններնիդ յարմար է . շնորհակալ եմ . բայց մարդս ալ ան ատեն այս մեծութիւնները կամ յարգութիւնները ունեցած կ'ըլլայ, երբօր

իր սուրբ հաւատքին և կրօնքին վրայ հաւատարիմ գտնուի :

ՈՄՆ ԱՍԷ. — Ան ալ խիստ դժուար է գտնալը, Պօղոս առաքեալն ըսածին նայելով :

« Օ՛այր հաւատարիմ գործ է գըտանել : »

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — Իրաւ է ըսածը . ուրովհետեւ « Բազումք են կոչեցեալ և սակաւք են ընտրեալ : »

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — « Որովհետեւ 'ի սակաւք հաւատարիմ եղեր, 'ի վերայ բազմաց կացուցից զքեզ . և թէ « Այլ իշխանութիւն ունեւ 'ի վերայ տասն քաղաքաց . » այսինքն տասնեւորդ երկինքը, որ երկնից երկինք ալ կ'անուանի . ուր որ երջանիկ բնակարան սուրբ արքայութիւնը հոն է :

ՄԻԻՍՆ ՊԱՏ. — Իրեն Արգ երգոցի մեկնութիւնը որ անցած տարի հոս տեղաբացարեցինք փոքր 'ի շատէ, այն ի՞նչպէս խորհիմաց խօսքեր էր . այնքան իմաստութիւն ստացողը ի՞նչ պէս չըսէ « Սե՛ծ է մարդ : »

Չեւստուն աշակերտ
Տակարի Գրիգոր հայկաբանին :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ*

Նորադաւան և առաւելական պարճառներ :

Չըւրը երկիրը մաշեցնելու համար աւելի զօրաւոր մեքենական գործիք մը կընայ ըլլալ, որ ատեն մէկ տեղ ժողովրդի ու հոսանք մը ըլլայ, իրեն սովորական ունակութեամբ փշտ կուղէ որ արագաբար պտորին տեղերը իջնայ : Այնչեւ անգամ շատ բարակ վաղելով ալ լեռներուն քովերը ճամբայներ կը բանայ ու իր հետը մէկտեղ փրցուցած ու դառն մանր

* Տես Թիւ 11 . Երես 170

մունք բաները կ'առնէ վար կ'ընցընէ : Առուակները իրենց գործողութեանցը մէջ աւելի զօրաւոր են , երբոր լեռներուն մէջէն դուրս ղեւելով անձրևին ամէն մէկ կաթիլներն ալ իրենց զօրութիւնը ու արագութիւնը աւելցընեն : Այսոյ մէկմէկ կատարի գետեր կ'ըլլան հինցած ու մաշած ժայռերուն ու հողերուն մեծ մասունքները գերդելով ու տանելով :

Գրեթէ բոլոր գետոց ընթացքներուն վերի կողմերուն զառ ՚ի վայր արշաւանքին ջրանցքին պզտիկութեանը համեմատ կ'աւելնան , ու իրենց զօրութեանը համեմատ քար ու հող մէկտեղ վար կ'ընցընեն : Բայց ստորին կողմերը տկար արագութիւնը երբեմն ջրանցքին անհարթութենէն կը լեցուի , որ ջուրը գետեղններուն մէկ ցցուած տեղէն բռնաբար մէկալը վարելով , հարկաւորապէս հաստատուն նիւթոց մեծ քանակութիւն մը կը մաշեցընէ :

Գետոց ջուրերուն զօրութիւնը որոնք հաստատուն երկիրը կը մաշեցընեն , և կարծր ու դիմացիուն ժայռերը կը ծակծրկեն ու ճամբաներն ալ կը փորեն , սա յետագայ առածս լիովին կ'ապացուցանէ որ « Չուրին շարունակ կաթիլը , ապառաժ քարերն ու մարմարիտները կը մաշեցընէ » և մօտ առնենքս պատմութիւններէն տեղեկութիւն կ'առնուիք այն ծակտիքներուն վրայ՝ որոնք 600 էն մինչև 700 ոտք խորութեամբ բաղադրեալ¹ կոչուած կարծր ժայռերուն դասաւորութիւնը փորելով արևելեան Ալեքսանդրիոյ մէջ կը տեսնուիք :

Հիւսիսային Ամերիկայ մէջ Նիա կարայի ջրվեժը՝ վերջի 40 տարիներու մէջ 50 կանգուն փախեր է : Իր ներքեւը՝ որ 150 ոտք խորութենէն ալ շատ աւելի ու 400 կանգունի չափ ալ լայն է , յայտնապէս ջուրին զօ-

րութեամբն է մաշած : Գետերը՝ որ ժամանակ յանկարծահաս հեղեղներով լեցուին , քիչ ատենի մէջ յաճախակի մեծամեծ փախսութիւններ առաջ կը բերեն , և անոնց հետ գետնի տակի նիւթերը՝ որոնք յաճախակի իրենց մէկ կողմը կը դիզուին , յաւելուածոյ երկիրը ըսուածը կը կաշմեն :

Ղախային կամ Աջային կոչուած մնացորդները՝ որոնք որ լճերուն յատակներն են , սոյն գործողութենէն յառաջ եկած են :

Բրգաձև կոյտերը միշտ այս տեսակ դիզբերէն գետերուն բերանները կը ձևանան : Գանգես գետին բրգաձև կոյտը մէկ կողմէն 220 մղոն և միւս կողմէն ալ 200 մղոն տարածութիւն ունի : Իւր ստորոտը անպատմ' է , որուն մէջ կոկորդիլոսներ և վագրներ կը բնակին , ու լայնութիւնը Ուէլս նահանգին պետութեանը չափ կայ : Բայց թէ որ Ուլիանոս թափած նիւթերուն հետ բաղդատելու ըլլանք , թէ գետերուն քովի կամ թէ եղերքներուն վրայի թէ բերաններուն մէջի նիւթերը անոնցմէ քիչ են : Գանգես գետը հեղեղի ժամանակ տարուէ տարի աւաղի ու տիղմի այնչափ շատ քանակութիւններ Պէնկալայի ծոցը կը պարպէ , որ ծովը բոլորովին գետնին բերնէն 60 մղոն տարածութեամբ կ'ալապուենի :

Օուլուն գետեղներուն վրայ ունեցած շարունակ գործողութիւնները մերձաբնակ եղողներուն զուարճալի կերպով յայտնի է :

Անգղիոյ կղզոյն գետեղները այս բանիս հարուստ փորձերը կ'ընծայեն : Ըրդի բնակչաց յիշողութեանը ու դատողութեանը նայելով , Բէնդի և Նորթօլքի գետեղները ծովուն սղոյնիլը յայտնապէս կը ցըցընեն : Նորթօլքի գետեղերէն վրայ 1805 ին շի-

1 (Գանգեսի մէջ) :

նուած իջեանը որ ծովէն 70 կանգուն ալ հեռի էր, 1829 ին միայն մէկ պրզ տի պարտէզ մը մնաց անոր մէջտեղը : Սոյն աղդեցութիւնը թահէնիդի կըղզիին բոլորաթէն յայտնի է : Ինդահան բաբար կը կարծուի թէ Սեճն Իրի տանիան ժամանակաւ ցամաքին հետ կպած էր, և ձեռն նոյնութենէն ալ աս կարծիքնիս կրնանք հաստատել, ինչպէս որ հիմայ մեծ ու հակադիր սեպտեցեալ ժայռերէն ալ կ'երևնայ :

Այս պատճառները կ'երևան թէ շարունակ յառաջ կ'երթան, երկրին կեղևին բարձրացած մասերը մաշեցնելով, ու աս բրդած կտորներն ալ ստորին տեղերը իջեցնելով, որպէս թէ շարունակ կը ջանան բոլոր մակերևոյթը մակարթակի մը վերածել : Այս պատճառներուն աղդուութիւնները պարզապէս ջրային ժայռերուն մէջ կը տեսնուին, որոնցմէ շատերը ջրին զօրութեամբ բարձր տեղերէն ստորին տեղերը իջած դիրտերուն պարզ հաւաքմունքներն են, որ յետոյ կամայ կամայ պնդուցեր են, հաւանականաբար յատակի եղած ջերմութեամբ ու վրայի դիզուած մարմնոյն ճնշմամբ : Թէ որ այս պատճառները շարունակ առաջ երթային, առանց մէկ արդեալական կամ ընդգիմական աւրթներու, ցամաքը երկար ժամանակ չպիտի տներ, բնւորն ալ ջուրը վաշի քրած ծովը պիտի թաղէր : Աստի այս աղդուութիւններուն արգելք են առաւելական պատճառները, որոնք առաւել կրակի գործողութեանը վերաբերելուն համար, երբեմն հրային ներգործութիւն¹ անուամբ կոչուեցան. և գրեթէ անորաբար երեք կերպերու, այսինքն՝ հրաբուլիներու, գետնաշարժներու, և սակաւ առ սակաւ բարձրացած զօրութեանց գործողութեամբը յայտնուեցնուն ընդհանրաբար

1 Ինիսըս էճէնի :

ստորերկրեայ ջերմութեանց արտագրութիւնները կը սեպուին : Հրաբուլքը երկրին կեղևին կամ երեսին բացուած տեղին կ'ըսվի, որ ստորերկրեայ ծակին համար հասարակ ծակի մը երևոյթը ունի, որուն մէջէն շարունակ մուտն, բոց ու մոխիր դուրս կը ցատկէ, ու երբեմն ալ քարացեալ մարմիններ ու մեծամեծ կտորներ, և ժայռերու ընդարձակ կոյտեր դուրս կը նետէ : Ինդահանուր աղդեցութիւնը երկրային մարմնոց ընդարձակ քանակութիւն մը ստորին տեղէն բարձր տեղ մը նետելն է :

Այս ծակերը կամ բացուած տեղերը մինչուէ 200 ի չափ ըլլալը հաշուեր են : Իսոյց ինչպէս որ հաւանական կարծեօք շատերը ծովուն տակերն են, և միւսներն ալ աշխարհի անձանթ մասերուն մէջ, հաւանական է որ անոր բուն թիւը շատ մեծ ըլլայ : Իրագ գործողութեամբ հրաբուլիներուն դուրս նետած մարմնոց քանակութիւնը շատ մեծ է : Ինքամ մը Լանա այնքան մոխիր դուրս նետեց որ լեռան բոլորաթիւ 150 մղոն ընդարձակութեամբ ծածկեց ու 12 օրի թանձրութեամբ ալ լեցուց : Լուսին դարուն մէջ Վեսուվ՝ Հերբիւլանի հմ և Բամբէի քաղաքները բոլորովին ծածկելու համար բաւական աւելին ու ածուխ դուրս նետեց :

Օրվուն մէջի եղած հրաբուլիներն ալ իրենց գործողութեամբը անոնցմէ վար չեն մնար : Լիանի կղզիներ կարճ ժամանակներու մէջ դուրս ելեր են, որոնց հաւատարմ անհնար է. ու անանկ մարդաբնակ կղզիներ կան, որոնք հաստատ նշաններ ունին իրենց հրաբուլիական զօրութենէն առաջ գալերնուն : Պ. Տըա Պէշ կ'ըսէ թէ () ուհին այս տեսակ կղզեաց շքեղ օրինակ մի է. իւր բոլոր ղանդուածները որ 4.000 քառակուսի մը

դան տարածութիւն ունեցող երկիր մը կը հաշուելի լաւային կամ հրաբզխական նիւթերով բազադրեալ է, որ Սուրա Քառի գաղաթիւներուն մէջէն 15,000, և 16,000 ոտք ծովուն երեսէն վեր կ'երէ :

Բնդհանրաբար գետնաշարժներն ալ առաւելական պատճառներ են, ու հասարակաբար հրաբզխային ներգործութեանը կը սեպհականին : Ասոր մէկ դարմանայի օրինակը 1832 ին Քիւլի մէջ պատահած երկրաշարժէն կը տեսնուի, որ առեն սաժտիկ ցնցիւն մը լսուեցաւ 1,000 մղոն հեռու եղերքէն : Եղերքին վրայ 100 մղոն տեղ և մինչև Անդիլեան կղզիները բաւական ծովուն մակերևոյթէն բարձրացան : Յամաքին վրայ ու ծովուն յատակին քիչ տեղուանքը 3 կամ 4 ոտք բարձրացան, անանկ որ առաջուց խեցիով և ձկով պատած ու ջրով ծածկուած ժայռերը ջրէն դուրս ցցուեցան :

Գետնաշարժէն պատճառած երկրին այս տարածութիւնը 400 էն մինչո՛ւ 700 աշխարհագրական մղոն կը սեպուի :

Հեռաւոր տեղուանքներ գետնաշարժներու մէջտեղը ստորերկեայ հաղորդակցութիւն մը ըլլալը երեւելի ճշմարտութիւն մի է . ի իշխանայի մէջ 1755 նոյեմբեր 1 ին պատահած անմուանայի գետնաշարժէն յայտնի է, որով նոյն քաղաքին մեծապէս մասը բնաջինջ եղաւ և 60,000 հոգի ալ մեռան :

Աս դիպուածէս պատահած երկրին շարժումը Սպանիոյ մէջ Կատասի կերպով իմացան, ու մինչո՛ւ Բօրդուկայի ամէն տեղերը ու Վիքիլէի հիւսիսային կողմերն ալ : Գրեթէ բոլոր Եւրոպայի և հիւսիսային Ամերիկոյ քանի մը տեղերը անգամ ու արեւմտեան Հնդկաստան նոյն օրը մի և նոյն ցընցիւնը դպցին : Հեռաւոր տեղեր եղած ծովերուն նմանապէս գետն

բուն լճերուն և ակերուն յուզմունքը երեւելի էր : Օրով անսովոր կերպով մը ետ ետ գնաց ու բարձրացաւ թէ Անդիլիւայի և Թէ Պարպատուի մէջ :

Ի իճնի մէջ Սոն գետը յետին ծայր արագութեամբ մէկէն ի մէկ իր եղերքը կոխեց, ու Ալինկնօնի մէջ ալ Սոն գետը իւր սեպհական սահմաններէն 12 ոտք բարձրանալով, բոլորովին եղած քաղաքները ջրին տակը նուաճեց :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ս. Դոմինիկոս կղզին մէջ գահալէթի մը չոր լճաճարպոսի մը :

Օվէնէյի Լօբբոյո նաւապետը կը պատմէ, թէ ինչպէս իւր թշնամին Հապիպրահ, որ խիստ գաւաճ բոյց կարգէ դուրս ուժով խափշիկ մըն էր, անգունդի մը մէջ գահալիժեղու ատենը՝ իրմէ օգնուած իւր խնդրէ և ետքը զինքն ալ իրեն հետ վար քաշելու կ'աշխատի :

Չեմ կրնար հասկընել ինչ աստիճան ողորմելի էր իւր աղիւղորմ և արտասուալից ծայրը : Ամեն բան մոռցայ : Ալ անիկայ թշնամի մը, դաւաճան մը, եղերնադորձ մը չէր, այլ տարաբաղդ մէկը. զորն որ իմ կողմանէս մէկ թեթեւ ձեռքնուով ու թիւն մը սոսկալի մահուընէ մը կրնար աղատել : Այնչափ ողորմագին կերպով ինծի կը պաղատէր, որ ամեն խօսք և ամեն նախատինք ինծի անօգուտ և ծիծաղելի եղեր էր. օգնութիւնը անհրաժեշտ պէտք կ'երեւար : Ուստի ծռեցայ և անդունդին եղերքը ծունկ չըբելով, ձեռքիս մէկը դժբաղդ Հապիպրահին բռնած ծաւին արմատին վրայ կռթնցուցած՝ միւսն ալ անոր երկնցուցի : Այս միջոցին ահագին զօրութեամբ մը երկու ձեռքերովը զանի բռնեց և փոխանակ իմ զինքը հանելու համար

ձեռքիս տուած զօրութեանս ինքն
սլ նստատեղով վեր ելելու, տեսայ
որ զիս ալ իրեն հետ անդունդին մէջ
քաշելու կ'աշխատէր: Թէ որ ծառին
արմատը հաստատ բռնած չըլլայի՝
անտարակոյս զիս ալ անդունդին մէջ
կը քահա՞վի՞ժէր թշուառականը ին-
ծի տուած ստատիկ և անլուր ցընց-
մամբը:

« Եղգամ, պօռայի. ի՞նչ կ'ը-
նես:

— Վրէժս կ'առնեմ, պատասխա-
նեց բարձրաձայն և դժոխային ծիծա-
ղով մը: Ե՛հ, վերջապէս քեզ ձեռք
ձգեցի: Թանձրամիտ, դուն ինքնի-
րենդ բռնուեցար: Ի՞մ ձեռքս
ես: Դուն փախած ըլլայիր նէ, ես
պիտի կորուսէի, բայց դուն կամաւ
կուգաս կը մտնաս Կոկորդիլոսին բե-
րանը, որովհետեւ մռնչելէն ետեւ
հեծեց: Հիմա կը մխիթարուիմ, վա-
սըն զի մահս վրիժառութիւն մըն է:
Դուն թակարդը բռնուեցար, որով
լճին ձուկերուն փորը մարդկային ըն-
կեր մը կ'ունենամ:

— Ո՛հ դաւաճան, ըսի ետ քաշ-
ուելով և ծառը կրկին ամուր մը
բռնելով, տես ինչպէս կը վարձատ-
րես զիս քեզ վտանգէն աղատել ու
զելուս համար:

— Ե՛հ, կը շարունակէր, գիտեմ
որ քեզմով կրնամ աղատիլ, բայց ա-
ւելի կուզեմ, որ դուն ինծի հետ
մեռնիս, քու մահդ իմ կեանքէս
աղէկ կը համարիմ: Վար եկո՛ւ:

Երբ միջոցին իւր երկն աղնձա-
նման և բրտացեալ (նասրըլանմը)՝
ձեռքերը իմինիս վրայ անլուր ճիգե-
րով կը փաթթուէին, աչքերը կը
ցլանային, բերանը կը փրփրար, իւր
զօրութիւնը, որուն նուազելուն վը-
րայ վայրկեան մը առաջ կ'ողբար,
կրկին եկեր էր կատաղութեամբ և
վրէժխնդրութեամբ կրկնապատկած,
իւր երկու ոտքերը ժայռին ուղղա-

հայեաց մակերեւոյթին կը կռթնէ-
ին, ընծու նման կը ցաթկեր արմա-
տին վրայ, որ իւր հագուստին քղանցք-
ներուն փաթթուած ակամայ զինքը
բռներ էր, որովհետեւ զանի կոտ-
րել կուզէր, որպէս զի իւր բոլոր
մարմնայն ծանրութիւնը վրաս տալով
աւելի շուտով զիս վար տանի: Եր-
բեմն իւր այլանդակ դէմքին վրայ
տեսնուած զարհուրելի ծիծաղը կ'ընդ-
միջէր կատաղութեամբ արմատը խած-
նելու համար: Ե՛յս վայրկեանին զինքը
տեսնողը կը կարծէր որ այս խորխո-
րատին սոսկալի գեւը իւր խաւարչ-
տին և խոր պալատին մէջ մէկ որս
մը քաշել կը ջանար:

Բարեբաղդաբար ծնկուրներէս
մէկը ժայռին մէկ խոտորնակ անկեան
մէջը հաստատած էի. թեւս ալ կեր-
պով մը կռթնած ծառիս փաթթած
գաճաճին ճգանցը դէմ կը կուռէի
ամենայն զօրութեամբ. որ ասանկ
վայրկեանի մը մէջ ինքզինք պաշտպա-
նելու համար բնականապէս մարդուն
կը տրուի: Դամանակ առ ժամանակ
դժուարութեամբ կուրծքս կը վեր-
ցնէի և ամեն ուժովս Պլիճարիւլ⁽¹⁾
կը պօռայի: Բայց ջուրին կարկաչու-
նը և հեռաւորութիւնը քիչ յոյս
կ'ուտային, որ ձայնս լսէ:

Սակայն Հապիպըհան, որ իմ կող-
մանէս այսչափ դիմադրութիւն չէր
յուսար, իւր կատաղի ցնցումները
կը կրկնէր: Եւ սկսէր էի ուժս կոր-
սընցունելու, թէ և այս ըմբշամար-
տը՝ պատմելուս չափ չի տեսց: Գա-
ճաճին տուած անտանելի ցնցումնե-
րէն գրեթէ թեւս կը լուծուէր, տե-
սութիւնս կը խռովէր, կապուտ և
զփոթ լըսէր աչքիս առջև կը շառ-
նային, ականջս թնդիւններով կը լեց-
ուէր, կը լսէի, որ արմատը կոտրե-
լու ձայներ կը հանէր, գաղանամար.

¹ Սկիայ խափշկներուն գլուաւորներէն մէկն է
Ս. Դոմինիկոսի կողմէն մէջ:

տը խնայու առ ընտրու վրայ կը
խնդար . և ինծի անանկ կ'երևար որ վե-
րապը բերանաբայ ինծի կը մօտենար :

Յուսահատութեան և տկարու-
թեան մէջ խնայէս առաջ վերջին կու-
տում մըն ալ փորձեցի , ամէն մարած
զօրութիւններս մէկ տեղ ժողովելով
անդամ մըն ալ կանչեցի Պրիճարկալ :
Հան մը հաշիւն լեւելով աչքս դար-
ձուցի տեսայ , որ Պրիճարկալ իւր
Ռադք անուն շանը հետ անդունդին
բերանն էր եկեր : Չեմ գիտեր թէ
ձայնս լեւելով մի եկած էր չէ թէ կրկին
ուշանալուս համար զիս փնտռելու ե-
լեր էր : Տեսաւ իմ վտանգաւոր վե-
ճակս և « ինքզինքդ աղէկ բռնէ »
ըսաւ ինծի : Հապիպրահ միւս կող-
մէն վախնալով որ զիս աղատէ , կա-
տաղութեամբ բերնէն փրփուրներ
ցաթկեցնելով կը պօռար « շատ ք-
րէ եկուր կրտսմ եկուր » Եւ այս մար-
տին վախճան մը տալու համար իւր
բոլոր գերբնական զօրութիւնը կը
ժողովէր : Եւս միջոցին թեւս յալ-
ներով ծառէն քակուեցաւ : Բանս լը-
մընցեր էր , երբոր մէկը ետեւէս
բռնեց . ասիկա Ռադքն էր , որ իւր
տիրոջ մէկ նշանին ժայռին վրայ
ցաթկեր և հանդերձիս քղանքէն
հաստատութեամբ խածեր էր : Եւս
անյուսալի օգնութիւնը զիս փրկեց :
Հապիպրահ իւր այս վերջին ցնցմա-
նը մէջ բոլոր ուժը կորսնցուցեր էր ,
որով կրցայ ձեռքս իւր սնդաղած և
դարմացած ձեռքերուն մէջէն քաշել
հանել , և արմատը որ այսչափ ժա-
մանակ դիմացեր էր , իւր ծանրութե-
նէն կտորելով քանի որ Ռադք զօրու-
թեամբ զիս վեր կը քաշէր , թշուա-
րական գաճաճը նսեմ հոսանքին
փրփրադէզ ալեացը մէջ աներեւոյթ
եղաւ անէծք մը կարգալով ինծի , որ
իրեն հետ կրկին անդունդին մէջ
ինկաւ և ես ալ չիւսեցի :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈ

ՌԱՄԿԱԿԱՆ ԵՐԳ

Եւ աղնիւ երգը՝ Տիգրանակերտցի մը
չննած է , զոր մեր վաղեմի բարեկամին
մէկը մեղի յուզարկեց (Օրադրոյս մէջ
տպելու : Կարգացողը շուտով կղզայ
անոր թէ ոճին և թէ իմաստին աղնու-
ութիւնը : Կերեւի որ հեղինակը օտար
երկիր պանդուխտ խնայով , այրած ուր-
տիւ ու մեծ հառաջանքով մը իրեն
կը կոչէ իւր անձկալի բնիկ երկրին ա-
նունչիկ ու մեղմիկ հովերն ու քամի-
ները , որոնցմով իբր թէ թռչի երթայ
իւր ցանկալի աշխարհը ու հոն տեղ
բաղձալի ու բարեբեր այգիին կարօտն
ալ առնէ :

Երգ Տիգրանակերտցի :

Օ, իս քոյ սիրունն ո՛վ նաղելի
Հովերն առէր կու մաղէ ,
Օտարին լեզուն աւելի
Ցաւ եղեր զիս կու տաղէ .
Եւս կարօտիս չի գիմացուիր
Միշտ զհոգիս կու քաղէ .
Դէպ 'ի յաշխարհ իմ նաղելի
Առնէր տանէր հոյն զիս ,
Դէպ 'ի յայգին իմ բաղձալի
Փչէր տանէր քամին զիս :

Խըճալի այն և ցաւալի
Թռչնակին ես նման եմ ,
Որ սիրոյն իմ կարմիր վարդին
Յարակ 'ի սուգ մօտանեմ .
Ի հող 'ի ջուր շրջաբերեմ
Խնդրեմ ու ոչ գտանեմ :
Եւս յիմ երկիր կամրաւան
Փչէր տանէր հոյն զիս ,
Վրէ իմ յայգին իմ նաղելւոյն
Առնէր տանէր քամին զիս :

Սլաթե թռչնակ լինէի
Թռչէի ուր և կամէի ,
Դէպ 'ի յաշխարհ իմ սիրելւոյն
Փչող քամին լինէի .
Թեթեւիկ ամպեր լինէի
Հովերու առջն խնայի :

Այս իմ յերկիր , ա՛յս իմ յաշխարհ
Առնէր տանէր քամին զիս ,
Դէպ ՚ի յայգին իմ բաղձալի
Փչէր տանէր հովին զիս :

ԱՌԱՅ

ՂԻՍՏՈՍ ԵՒ ՍԵՐՈՅ :

Ղըպուռը բտուած կենդանին
Ամառուան բոլոր օրեր
Ոչ ուրիշ գործ բընաւին
Ոչ ալ բան կը մըտածէր ,
Սիշտ կ'ուտէր կ'ուրախանար .
Երբ հասաւ ձմեռուան մօտ
Մեծ նեղութեան մէջ կու լար ,
Զի չուներ ցորեն կամ խոտ :
Ի՛նչ ընեմ անցնի ձրմեռ ,
Ասանկ ահով ու դողով
Ճար ճարակ ընեմ կ'ըսէր
Զի մեռիմ խեղճ ու շուտով :
Սանկ անօթի ու ծարաւ
Գընաց խընդրեց մըրջիւնէն
Ո՛վ իմ դըրացիս ըսաւ
Դո՛ւն ինծի փոխ տուր ցորեն :
Ա՛յ բարիքը թէ չընես ,
Ինչպէս դրացեաց կը վայլէ .
Ա՛լ հասկըցած կ'ըլլամ ես
Որ իմ մեռնիրլս մօտ է :
Թող երդման ըլլայ իմ բան ,
Որ ապրուստ չունիմ պահած ,
Տղաքըս տունը կու լան
Ասդին անդին գետնամած :
Կ'ըսէ մըրջիւն ափսոս , դու ,
Ի՛նչու ինծի պէս չըրիր .
Ա՛շխատէիր թող հերու ,
Ճարէիր հաց ու պանիր :
Խելք ընէիր ատենին
Լեցընել համբարները ,
Զը սիրէիր կեանք վատին
Անցունել ամառները :
Ա՛ն ատեն ի՛նչ կ'ընէիք
Երբ արտը կու տար պաշար ,
Հիմա ասանկ կ'անձըրկիք
Դըռնէ դուռ երբ չըկայ ճար :

Ղըպուռը պատասխանեց ,
Գիշեր ցորեկ կ'երգէի ,
Ուրախ զըւարթ ծաղկանց մէջ
Օրերըս կ'անցունէի :
Կըրկնեց մէկէն մըրջիւնը ,
Իրաւ չկտէր ուրիշ բան ,
Թէ դուրսն ըլլայ թէ տունը
Խաղալ խընդալ ամէն ժամ :
Արդ ինչպէս որ ըսկըսար ,
Նոյնպէս տարին լըմնցուր .
Կէսն երգել ըլլեալեցար ,
Կամ չըրջել լեռ ու բլուր :
Կէսն ալ կը մնայ քեզի ,
Պար խաղալ յատի՛ել վեր վեր ,
Ըլլայ քեզի զըւարթ տարի ,
Եւ անոյշ ամառ ձըմեռ :
Կը նմանի մարդուն մօլոր
Խմող շրջող օրն ՚ի բուն .
Կ'անցունէ կեանքը բոլոր
Կ'ըլլայ մաւրող տունէ տուն :
Սի՛ սիրեր աս կերպերը ,
Փախիր ինչպէս ժանտախտէ ,
Որ չզղջաս վերջերը .
Քեզ ճըպուռը խրատ է :

ՍԻՐՈՅ ԵՐԳ ՄԸ

Չայն սիրուհոյս գոչէ առ իս
Թէպէտ լռիկ բայց աղէ է յիս ,
Սիրոյդ սլաք ՚ի խոր սրտիս
Մխեալ ու ժգին հալէ զոգիս :
Ըղաղակեմ կրիւք հոգւոյս
Սընամ առ քեզ թեօք սիրոյս ,
Խնդրեմ դառիլ աչաց իմ լոյս
Ի փափկատուն գիրկ ցանկալոյս :
Ըկանողիկդ խաժանկար
Յորսալ զո՞ր սիրտ է ապիկար
Նա զի և իմ սիրտ սառ ուցիկ
Հրով սիրոյդ հալի յօժար :
Յաչաց իմոց դէմքդ սիրուն
Ոչ հեռանայ միշտ օրն ՚ի բուն .
Կարօտ եմ քոյդ չքնաղ տեսոյն
Զքեզ խորհիմ յարթուն և ՚ի բուն :

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ՝ ՏՂԱՅ՝

Տրամուխեան յոջորդն է ուրախութիւնն :

Մէկ կամ երկու մղոն տեղ այս առտու ինծի հետ ճամբայ կրնէք , հարցուց Պ . Լլդօն , նախաձաշիկին սեղանին առեւ . կամ թէ շատ հոգնած ես : Հարկաւ պատրաստ էին անոնք անոր ընկերանալու և նախաձաշիկին լմնցուցածնուն պէս տուէնէն դուրս երան :

Հոս ու հոն պըտըտեցան , առջի բերան Պ . Լլդօն . մերձակայ բլրի մը գաղաթէն գեղեցիկ տեսարան մը ունէր Եդուարդին ցըցընելու . յետոյ գիւղին եկեղեցին գացին ու գիւղէն ելելով , որն որ տունէն մէկ քանի մղոն հեռու էր , դարձեալ սկսան ընդարձակ ճամբան դառնալ :

Ինչ գեղեցիկ խրճիթ մըն է ըսաւ երիտասարդներէն մէկը իրենց դառնալու առեւեր երբոր Պ . Լլդօնի տունին կէս մղոն մնացեր էր . և ասիկայ յիրաւի գեղեցիկ խրճիթ մըն էր որ ճամբէն հեռու շինուած էր և զատուած էր շինական ճամբով մը և գեղեցիկ մըշտատեւ կանաչադարձ թփերով երկու կողմը պատած խառնուրդի ու հարուստ ծաղկներով վըթած անուշահոտ պարտեզիմը երկու կողմը ծածկելով :

Յիբաւի գեղեցիկ խրճիթ մըն է , որուն յարկը թարմ ու ճերմակ յարդով զարդարուած էր , և անոր բարձր ճերմակ ճակատը՝ կոկոններով բացուած Չինու վարդերու հովանի մը կը ծածկէր : Ունէր շինական կերպով շինուած գաւիթ մը մաքուր ու պայծառ քառակուսի ապակիներով , որոնք արեւուն ճառագայթներուն մէջ կը

1 Տես թիւ 11 . էրես 168 :

փարկային , երկու պզտիկ առանձին սենեակներ կար երկու կողմը , մէկը գեղեցիկ տնկոց համար ջերմասենեակ մը և միւսն ալ գրաստուն մըն էր :

Հոն կրնանք երթալ թէ որ կը բարեհաճիր նէ ըսաւ Պ . Լլդօն դուռը բանալով , ես այս խրճիթին մէջ բնակող տիկնուհիներուն հետ ծանօթ եմ , ներս մանանք ու հոն հանգստանանք :

Տիկնիկները ներսն են հարցուց Պ . Լլդօն աղախինին , որն որ իւր առաջին մեղմ հարուածին դուռը բացաւ :

Ո՛հ , տէր , ըսաւ աղջիկը , հաճեցէք ներս գալու շարունակեց ծիծաղով մը , որովհետեւ Պ . Լլդօնը կը ծանչնար :

Պ . Լլդօն գիտէր որ այն ժամուն իւր տիկնուհիները անշուշտ գիւղին դպրոցը գացեր էին , զորն որ Պ . Լլդօն կառուցեր էր , և ուր անոնք Սարիամու ու իւր մօրը հետ մէկ տեղ ստիպեալ էին օրական այցելութիւն մը ընելու , տեսնալու թէ աղէկ կերթայ կոր ամեն բան :

Ինչու՞ զիտէր , և հիմա իւր կանոնները պիտի խանգարէին , թէ որ տունը ըլլային :

Ի վերայ այսր ամենայնի ներս պիտի գանք ըսաւ Պ . Լլդօն և այն յարկէն աջ կողմի պզտիկ խօսարանը գացին , այս խօսարանը ապակի դուռներով ջերմատունը կը բացուէր :

Եստէ՛ նստէ՛ շարունակեց աղախինը , մէկ երկու վայրկեան հանգստացէք , կարելի է Չին գացած տիկնիկները հիմա գան . ուստի դռանը դուռը գոցեց ու հիւրերը ներսը թողուց : Եստէ՛ , Պ . Սիթի հարունակեց Պ . Լլդօն անձկանօք մը անոր երեսը նայելով : Բայց Եդուարդ անոր մտադիր չեղաւ , այն հին աթոռները , անկիւնը դրուած պզտի գործի սեղանը , ասոնց ամէնքը ինչ եկան աչքին , արդեօք երա՞զ մըն

էր : Սէյ մը շփոթած աթուէն սեղանին կը նայէր , մէյ մը սեղանէն հովա նիին կը նայէր , ու յետոյ իւր բարեկամներուն . լուռ՝ բայց վեհանձն էին իւր նայուածքները : Օտանը ծանր շնչառութիւն կ'ընէր , մինչև որ իւր ցնծալից սրտէն հառաչանքներ սկսաւ դալ :

Տակաւին Պ. Լչդօն չէր խօսեր , ոչ ալ կարօղոս :

Լչ հիմա ուրիշ առարկայ մը երև տասարդ օտարականին աչուները բռնեցին . ասիկայ պատկեր մըն էր պատուհանին քովը խորշի մը մէջ կախուած . դողդոջուն՝ բայց անձկայրեաց քայլերով գնաց ու անոր առջին կայնեցաւ : Ընկիւն գեղեցիկ կերպով նկարուած իւր բուն ընտանեացը երջանկութեան զուարճալի ու անմեղ տեսարանը կը ներկայացնէր :

Գեղեցիկ գրատան մը երևոյթը ունեցող սենեկի մը մէկ անկիւնը ընդարձակ սեղանի մը առաջը ազնուական մը նստեր էր , գրիչ մը անհոգութեամբ իւր մատներուն մէջ բռնած կիսկատար նամակի մը վրայ , որ ժամանակ իւր երեսը մէկ տիկինի մը դարձուցած էր , որն որ սենեակին մէկ կողմը գործի սեղանի մը առջև կայնած էր :

Ընդունականն ոտուրներուն քովի կը սիրուն տղեկ մը նստած իւր գոգին մէջ դրուած գրքին պատկերները կը դիտեր , որ ժամանակ իւր մօրը մօտը երիտասարդ աղջիկ մը պզտի չնի մը հետ կը խաղար որն որ անոր առաջը կը քծնէր , այս էր պատկերը :

Վայրկեանի մը չափ ազնուական օտարականը անոր վրայ ցաւալից կերպով մը յառած մնաց : Եւ , ան է , ան է , պօռաց անձկանօք ու դէպ ՚ի ետին դողդոջալով երթալով , որ ժամանակ կարօղոս անոր ձեռքէն բռնեց . ոչ ոչ . . . ասիկայ երեւակայութիւն չէ . . . : Եւ դ իմ հայրս է , միւսը

մայրս , մէկը քոյրս , տա ալ ես եմ , նաև տա պզտի շունը Շարլօն է . ահա իմ տղայու թեանս երջանիկ տունը . իմ սիրելի բարեկամներս , պօռաց Լչ ու արդ խելացիորական աղերսախառն ձայնով մը , ուր եմ ես , ուր եմ ես , ինչպէս եղեր է որ այդ պատկերը հոս եկեր է :

Իմ սիրելի Պ. Սմիթհըս , ըսաւ Պ. Լչդօն , բայց ոչ ոչ ըսաւ երիտասարդը անոր խօսքը ընդմիջելով առ իմ անունս չէ , ես միշտ ատանկ կը խորհէի ան և իւր տրտիող ծաւալաւ սիմեյով , կանկ առաւ . խորհէ խորհէ դարձեալ ըսաւ Պ. Լչդօն իր առջած ձայնով մը . — Սիդօն , Սիդօն , Լչուարդ Սիդօն հիմա գիտցայ այն առ է իմ անունս , և իւր երեսը Պ. Լչդօնին դարձուց : Նոյն վայրկեանին անանկ կամոց մը դուռը բացուեցաւ , որ չէին գիտեր թէ ուրիշ մարդ եկաւ , և Պ. Լչդօնի տեղը միջին հասակով տիկին մը զարմացմամբ ազնուականը նստած աթոռին մօտը ապշած կեցաւ , և երիտասարդին մը տաղիր նայուածքները կը դիտեր : Սէկ անգամ մը տիկինն ու Լչուարդը իրարու երես նայեցնէն ետքը գիւրկ ընդխառն եղաւ , մայրս , իմ սիրելի մայրս այսչափ կրցաւ ըսել Լչուարդ . իմ կորսուած Լչուարդս պօռաց ու ինքզինքը կորսնցուց կինը :

Եւ կրնանք երեւակայել սիրելի ընթերցող , ետքը ըլլալքներուն վրայօք պէտք չէ զրուցել : Բիչ մը ետքը՝ Վարօլինը իր քոյրը ըլլալը գիտցաւ , և այն չափազանց ուրախութիւնը դադարեցնէ ետքը իրարու ինչ երկայն պատմութիւններ ունէին զրուցելու , զորոնք և ոչ մէկը լսելով կը ձանձրանար :

Եւ յսպէս իրար գտնելէն ետքը երջանկութեամբ Եւստուծոյ անքննելի տղորմութիւնը վայելեցին :

Շարլոտ-Թիւն և Վ. Էրլ :

Ի ՀԻՆ ՏԱՐԻ

Մանկանոցուս այս ջգեցցի ջանմանութիւն : (Կրէթ. 30. ԺԵ. 54)

Կենաց մեր անիւք 'ի գիւ շուտափոյթ
Խողայ վազն 'ի վազ սէս հոսան 'ի գոյթ .
Ո՛հ բարձեալ 'ի մէջ զկեանս վշտառես
Ի յաւիտենիցն տանի յասպարէզ :

Կայդ գու ո՞վ անիւք , զի յար սրարշաւ
Սուրաւ քեզ տրագ արագ շոյտ 'ի քայլ .
Կայ ասեմ դոյզն ինչ 'ի քոյդ ընթացից . . .
Վաղէ այլ անդուլ նա յիս ունկնախից :

Իանց ան այն էանց ամս ընդ փոյթ
Չմեռն , և գարուն լ'ամառն , աշուն և աւուրբ .
Խրեցան 'ի յատակ անցերցն 'ի ծով ,
Այժմ հանգերծի մեզ նոր կեանք և ամ նոր :

Իայց յուշ լաւ 'ի միտ մու մահկանացու
Ձի յայս փշուտ հովիտ չես կայուն ո՛հ դու ,
Թէ 'ի ներկայէս անցեր յապառնին ,
Այլ նա վասն քո կայ սղոց 'ի ձեռին :

Թէ բազմեալ 'ի կառս սերկեան վերամբարձ
Կամ աշտանակեալ 'ի նժոյգ խրոխտապանձ
Վաղիւ 'ի դագաղս կաս դու անյարբր
Մտանել 'ի ծոց քո սպասել մօրդ յերկիր :

Եւ թէ արքայն վեհ յոսկեղէն 'ի գահ
Բազմեալ կայ և իւրն 'նդ համայն տիրէ ահ ,
Այլ հապճեպ ոտիւք մահն սուր 'ի մկրատ
Խուզեալ զկենաց թել . . . կայ անշունչ դիակ . . . :

Ըրգարև ո՛հ չիք 'ի կենցաղս ունայն ,
Չիք որ կայուն թուի , այլ ամենայն
Հողայ լեալ ծընունդ , դառնան անդր 'ի հող ,
Չայս վրձուեաց բերանն Վրկչին մեր կարող :

Այլ թէ բընաւ չեն բնաւ իրք հաստատ
Բայց կան հանապաղ քոյդ բարի արարք ,
Թէ 'ի կենցաղումս գանձեցեր անդ գանձ
Այն կացցեն միշտ նոքա յար անանց :

Թ'եւ մեռանիս դու աստ զի չես անմահ
Յարիցես 'ի կեանս ողջամբ և անահ ,
Եւ յերջանկաւէտ 'ի դասս արդարոց
Լինել յաւիտեան հայրենին ու 'ի ծոց :

Սեռ իր ապա դու ո՞վ մահկանացու
Թուչիւ քոյդ հոգւով անդր 'ի պարու ,
Մեռիւ զի զգեցցիս յար զանմահութիւն
Յանանց փառս երկնից և յարքայութիւն :

Այլ և քեզ ամ ո՞վ տարի զիմս հրաժեշտ
Ձի մի մոռանաս երբէք ևս ըզմեզ ,
Դարձիւր դու ողջամբ 'ի գալուստ բարի
Բերել մեզ անդէն աւուրս բերկրալի :

ԱՏԵՆԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ*

Ազգասէրներ, ազատութեան ու լուսաւորութեան հրաւիրող դարի մը մէջ եմք. նայինք որ ազգերն իս օր ըստ օրէ լուսաւորութեան ու կրթութեան ասպարէզին մէջ առաջանայ: Ազգ մը. և ոչ թէ անոր մէջէն քանի մը հոգի, ոն ալ մեծամեծ ծախքերով, կամ Եւրոպայի դպրոցները հինցրնելով, ուր գիտական ու արհեստական կրթութիւններ ելելօք կրնան շահիլ, և ոչ ուրիշ կրթութիւններ. դիպուք թէ այո՛. քանի մը քսան երսուն կամ հարիւր հոգիի կրթեալ ըլլալով, ազգ մը կրթեալ եղած չկրնար ըլլալ. ուրեմն ի՞նչ ընելու է. զի անանկ բան մ'է որովհետեւ ազգին մէջ եմք գլուխուեր, մասնաւոր ընտանիքներնէս բաղկացած ընդհանուր ընտանիքի մը տէր եմք. ինչո՞ւս պէտք է չեմք կրնար ըսել:

Եւ մանակին երեւելի կէտի մը մէջ եմք, ուր օր ըստ օրէ խաւարին բռնապետութիւնը կը հալածի, ու լուսոյ թագուհին իւր գահակալութիւնը կը կանգնէ:

Աշխարհք յեղափոխութեան մէջ է՝ լուսաւորութեան կրթութեան ու ազատութեան համար. այս մեծ խընդիւր է. որուն համար շատ արիւն թափուած է, շատ զոհ եղած է և կ'ըլլայ:

Ու դուն իմ սիրուն ազգս, ի՞նչ ապշած կեցեր ես դեռ քունի թմրութեան մէջ. ո՞հ իմ խեղճուկ ընտանիքս, թօթուէ վրայէդ այդ թուլութիւնը. բոց աչու ըներդ. նայէ՛ լուսաւորութեան ու կրթութեան պակասութեան վնասները. խիստ տեսանելիներէն մէկ քանին ըսեմ, մէկ կողմէն միամիտ զաւկներդ կրօնքով կը մոլորին կը

* Պ. Մ. Սարաժը՝ մեր ընկերութեան հրաւիրուած ըլլալով, առաջին անգամ ընկերութեան Ժողովին ներկայութեանը՝ այն ատենաբանութիւնը ըրաւ:

զատուին քէնէ. միւս կողմանէ միացածին ալ երեսը տրտում՝ վերացական ու նիւթական խեղճութեան ձայները տակէց անկէց անպակաս ալ անդին ի՞նչ մնաց. ասոնց ամէնքն ալ լուսաւորութեան ու կրթութեան պակասութենէն են. զի կը համարձակիմ ըսել ու հաստատել որ երկրորդը անոր դառն պատուին է, ու առաջինը փուշերը, լուսաւորեալ ու կրթեալ մարդ մը չկրնար իւր հայրենի ազատ Եկեղեցին ձգել ուրիշ եկեղեցիի գերանալ, ու չնչին առիթներով չհաւնիլ առջինին սր է Քրիստոսի եկեղեցի. և որովհետեւ Քրիստոս մէկ է ու Եկեղեցին ալ մէկ, անոր չհաւնիլը մոլորութիւն է. եթէ ոչ ըսելու է թէ միւս եկեղեցիին Քրիստոսը ուրիշ է. 1856 տարիէն առաջ աշխարհքի կողմէ. աս կից կ'ելէ երկու Քրիստոս աշխարհք բերել կամ Քրիստոս շաղկընել:

Վիտէ մօտդ ու հեռուդ. այն պարզ Աւետարանը՝ զոր Քրիստոս մանուկներու և ձկնորսներու կը քարոզէր, այն սուրբ Աւետարանը՝ որով սէր, միութիւն ու ազատութիւն կը ցանէր, այն մէկ հատիկ ճշմարիտ Աւետարանը՝ որով Աստուած իւր գործով՝ որ է (տիեզերական բնութիւն) աւանդածը՝ խօսքով ալ (որ է Աւետարան) քարոզեց. զի խօսքը գործքին համեմատ է. ինչպէս որ ճշմարիտ էութեան մը պէտք է որ ըլլայ, առեր են ձեռքերնին, երկպառակութիւն խռովութիւն ու գերութիւն կը ցանեն. ասոնք և ասոնց նման ամէնքն ալ մութ դարերու մէջ գէշութեանց աստուածին թելերովը կարված խորամանկ ու շահասէր մարդոց սև վերարկուններու տակէ ելած են. ան գէշութեանց աստուածը՝ որ ճշմարտութեան Եկեղեցիին պատերը քիչ շատ փլցուց մոռա պարտէզը իւր թունաւոր սերմը ցանեց. բայց տաճարը միշտ անխախտ կը մնայ մինչ ի յուր

տեան . զի լստուած հաստատ և անխախտելի հիման վրայ կանգնեց : Եւ կէց 'ի զատ գիտական ու արհեստական կրթութեան պակասութիւնը , հարկաւոր արհեստները աղբիւս մէջ ծաղկած չըլլալով , կամ թէ կրնամ ըսել ամենեւին չծաղկած ըլլալով աղքատ մնացեր եւ , զաւկըներդ ինչպէս ապրելին չեն գիտեր : Կը տեսնեն ուրեմն , ինչ գէշութիւններ առաջ կու գան լուսաւորութեան ու կրթութեան պակասութենէ :

Մեծ քայլեր պէտք է որ ընէ մեր ազգը կրթութեան աստղարեւին մէջ . լուսաւորութեան երջանկութեան ու բարօրութեան մէջ ծաղկելու համար . եթէ ոչ թշուառութեան մէջ կը յառաջանայ : Եւ ձի մը , ընտանիքի մը , ազգի մը մարդկային սեռին երջանկութիւնը կրթութեան միջոցով միայն կրնայ ըլլալ . ճշմարիտ կրօնական ու բարոյական կրթութիւնով . և աշխարհական պիտայց ու յառաջագիւծութեան համար գիտական և արհեստական կրթութիւն . ետքինը երկրորդական կրթութիւն է . իրմէ առաջ սովորելիք ամենահարկաւոր կրթութիւն մը ըլլալուն համար . երկրորդական կրթութիւնը գիտական ու արհեստական դպրոցներ բանալով , հարկաւոր արհեստները ծաղկեցնելով կ'ըլլայ , ինչպէս երկրագործութիւնն ու վաճառականութիւնը , և այլն :

Իսկ առաջինը նախնական է . քան զի մարդուս ամէնէն առաջ աս պէտք է սովորիլ . մանկութիւնն է իւր ժամանակը . ու ծնողքներուն գիրկն է իւր դպրոցը :

Ինչպէս որ նորաբողբոջ բոյս մը իւր բուսած տեղը՝ տանիկ ալ մարդկային բնութիւնը իւր կախող ժամանակը իւր ծնողքէն իւր ամենամերձակայ նիւթերէն տարերք կը ծծէ , ան կը տարածի իւր երակներուն մէջ ու կը տպաւորի զգացմունքներուն մէջ . մինչդեռ մարդկային բնութիւնը

նը հայելիի պէս պարզ է . ինչ պատկեր որ լուսանկարես ան աղէկ կը տըպաւորի . կ'արտադրէ միշտ իւր ճառագայթները , և բնութեան այս պարզ ժամանակը երախայութիւնն ու մանկութիւնն է . հաւատարիմ նկարիչ մը պէտք է որ ճշմարիտ կրօնական ու բարոյական պատկերը լուսանկարէ . և ո՞վ կրնաս գտնել աս ժամանակին այնչափ հաւատարիմ նկարիչ մը , այնչափ մերձակայ ու ազդու դաստաւ մը բաց 'ի իւր ծնողքէն . մայրը դասաւոր կրօնական ու հայրը բարոյական :

Ծնողքները չգիտեն իրենց պաշտօնին . ներկայ և մերձագայ ծնողքներէն խիստ շատերը աս կրթութենէն չունին , որ իրենց զաւկներուն ալ տան : Ուրեմն , պէտք է ծնողքներ շինել , ազգ մը ընդհարապէս լուսաւորեալ ու կրթեալ ըլլալու համար ընդհանուր լուսաւորութեան միջոցները 'ի գործ դնել , լուսաւորութիւնը գաղափարներու հաղորդակցութեան միջոցով կ'ըլլայ , հաղորդակցութիւնն ալ խօսքով մերձաւորին՝ հեռաւորին գրով , որ սուրճանդակ է հաղորդակցութեան , և որուն ընդհանրացուցիչ է տպագրութիւնը :

Ազգասէրներ , ծնողքներ , ու զաւկներ , ինչ դանդաղ կեցքեր են . ամէնքս ալ մէկ ընտանիքի անդամ եմք . պէտք է ամէնուն ալ իւր ընտանիքին համար ըստ իւր կարեաց աշխատիլ օգնել , ընկերութիւններ կազմել , աղջկանց համար ինչպէս որ տղայոց՝ դպրոցներ հաստատել . կրօնական ու բարոյական վարդապետութիւններ տահմանել մէջը . գիրքեր օրագիրներ ամսատետրեր հրատարակել , որն իւր ջահը՝ որն իւր ճրագը՝ որն իւր կայծը առած՝ տանիլ Սամուէին տաճարը նուիրել : Եւ ասմեր ազգը լուսաւորութեան ու կրթութեան աստղարեւին մէջ յառաջագէտ երջանկութեան ծաղկով պսակուած :

Ծ Ա Ն Ո Ւ Ց Ո Ւ Մ

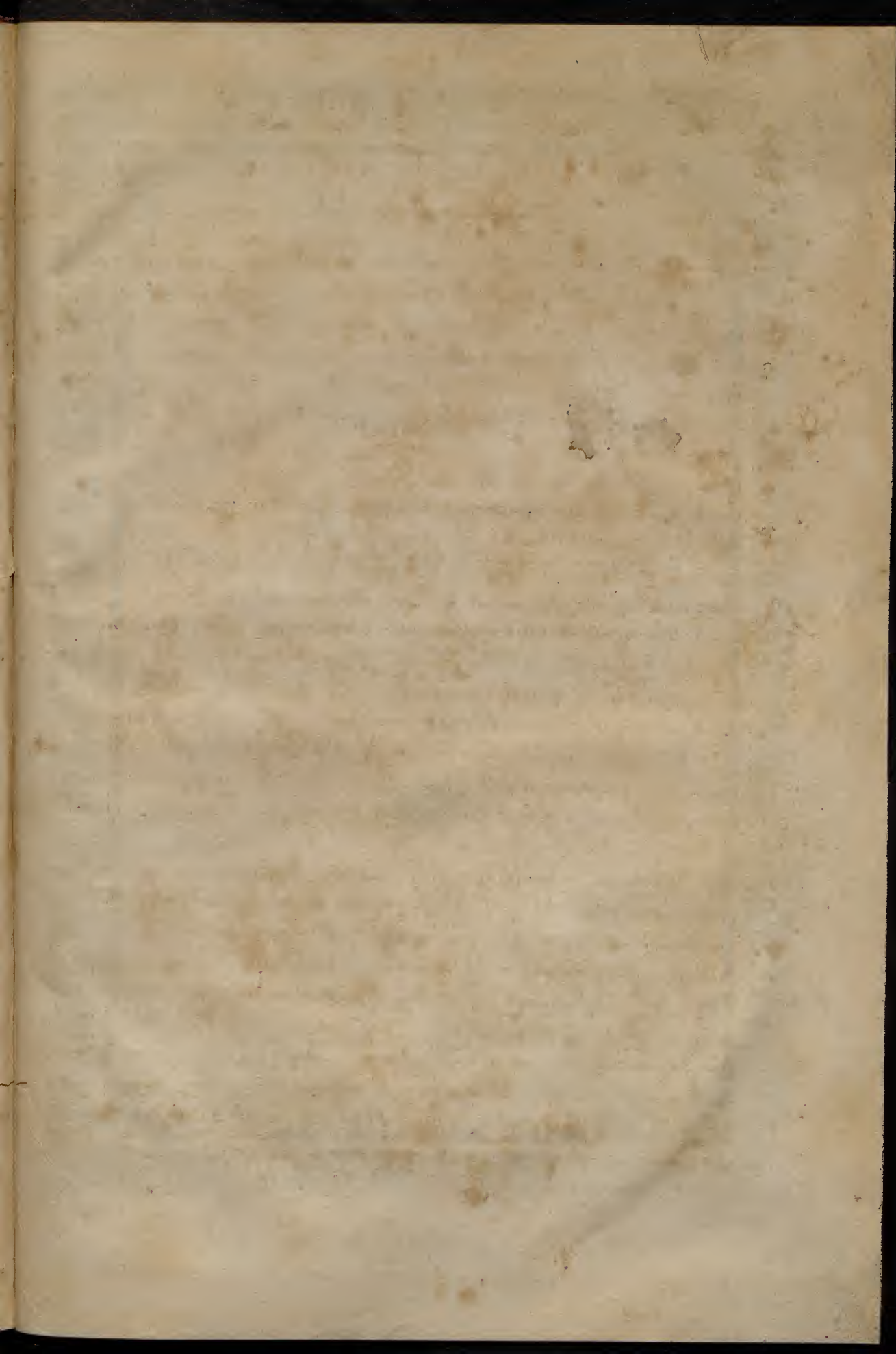
Տարւոյս վերջի ամսատետրներուն ուշանալուն շատ ցաւելով կուզեմք իմացընել յարգի բաժանորդներնուս, թէ այս ուշանալը տպարանին արտաքոյ կարգի դէպքերէն պատճառեցաւ, և ոչ թէ հրատարակիչներուն պակասութիւնն է:

Արդոյ բաժանորդներնիս չը մտածեն թէ այսպիսի ազգօգուտ գործ մը ազգասէր սրտերու ձեռքերէ պիտի իյնայ, թէպէտ և մինչև հիմա անանկ կարծեցին ու ըսին ալ. մենք հրատարակիչքս, կը ծանուցանեմք թէ հրատարակութեան շարունակութիւնը ընկերութենէն երկու անձինք իրենց սեպհականելով եռանդնին ու փառփառնին սրտերնուն մէջ վառ պահուած օր ըստ օրէ սոյն ամսատետրը ծաղկեցընել ու պտղատու ընել կը բաղձան ու կը խոստանան յետագայ շարունակութեան մէջ աւելցընել ևս պատկերազարդ ծԱՂԲԱԾՈՒ¹, եթէ սիրելի բաժանորդներնուս թիւը ծախքը գոցէ:

Եւ այս յաւելման հետ 'ի հարկէ ծախքն ալ պիտի աւելնայ, տպարանին գինն ալ աս տարի աւելնալով հարկադրուեցանք տարեկան գինը քիչ մը աւելցընել յիսուն ընել:

Սե՛ծ ու զօրաւոր յոյս ունինք որ ազգասէր ու ուսումնասէր անձինք իրենց շուտ ստորագրութեամբը աւելի ևս գրգիռ մը կուտան, որ հրատարակիչներն ալ իսկոյն շարունակութիւննին կարենան հրատարակել, եթէ ոչ 'ի հարկէ ակամայ կ'ստիպուին մեծ սրտի ցաւով, մեր Արեւելեան Աստղիկին մարիլը տեսնել. կը յուսամք որ ազգասէր բաժանորդներնիս ան դառն ցաւը չեն ուզեր ճաշակել և ոչ ալ ճաշակել տալ, այլ օր ըստ օրէ բաժանորդաց թիւը աւելցընելով առաւել ևս անոր փայլելուն պատճառ կ'ըլլան:

¹ Charivari :



ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

1. Աստղեկ Արեւելեանը հիմակու հիմն առնող անդամ մը կ'էլէ՝ ութնաժող թերթով 16 էրես :
2. Ամէն մէկ ամսական տեսարակը զատ զատ առնել ուղղով՝ պիտի վճարէ հասին 5 ղուրուշ :
3. Դուրս խրկուելիք ամսատեսարկն ճամբուն ծախքը առնողին վրայ է :
4. Ստորագրութեան և ստացման տեղին է , Կոստանդնուպոլիս շաւիան Մէլ ճանը Մարգարեան Պ. Յարութիւնին գրատունը :
5. Հինգ օրինակէն համար բաժանուող գտնողին , իրեն մէկ օրինակ ձրի պիտի տրվի :



